

XÂY DỰNG ĐẠO ĐỨC, LỐI SỐNG CON NGƯỜI VIỆT NAM TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY

Vận dụng phong cách ứng xử của Hồ Chí Minh vào giáo dục văn hóa ứng xử cho sinh viên hiện nay

LÊ ĐỨC THỌ

Trường Cao đẳng nghề Đà Nẵng

P phong cách Hồ Chí Minh nói chung, phong cách ứng xử Hồ Chí Minh nói riêng là tài sản tinh thần vô giá của Đảng, dân tộc ta; là tấm gương sáng để mỗi người có thể học tập và noi theo. Đó không phải “nghệ thuật xã giao” được gò theo những nguyên tắc định sẵn, càng không phải những “xảo thuật xử thế” giả dối để mua chuộc lòng người, mà là sự “kết tinh của truyền thống văn hóa hàng ngàn năm của nhân dân Việt Nam và những tư tưởng của Người là hiện thân của những khát vọng của các dân tộc trong việc khẳng định bản sắc dân tộc mình và tiêu biểu cho việc thúc đẩy sự hiểu biết lẫn nhau của các dân tộc”; hướng con người đến chân, thiện, mỹ. Giá trị văn hóa ứng xử Hồ Chí Minh luôn sống mãi với thời gian, được các thế hệ người Việt Nam ghi nhớ và vận dụng; nhất là trong công tác giáo dục văn hóa ứng xử cho thế hệ trẻ, đặc biệt là sinh viên.

Bài viết dựa trên cơ sở phương pháp luận của phép biện chứng duy vật kết hợp phương pháp lịch sử, phân tích thực trạng văn hóa ứng xử của sinh viên hiện nay và đề xuất các giải pháp nhằm giáo dục và nâng cao văn hóa ứng xử cho sinh viên.

Bác với đội thiếu nhi dũng cảm miền Nam

Những nét đặc trưng của phong cách ứng xử Hồ Chí Minh

Với vốn hiểu biết sâu rộng, lòng thương yêu con người sâu sắc cùng một trí tuệ thiên bẩm và sự tinh tế hiếm thấy, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã có một phong cách ứng xử ở tầm nghệ thuật - phong cách ứng xử văn hóa.

Phong cách ứng xử Hồ Chí Minh là hệ thống hành vi ứng xử xuyên suốt cuộc đời và sự nghiệp cách mạng, thể hiện tâm vóc trí tuệ cùng tình cảm sâu sắc của Người, trong đó, nổi bật là tính nhất quán về mục tiêu,

nguyên tắc ứng xử. Tính nhất quán về mục tiêu, nguyên tắc ứng xử trong phong cách ứng xử của Hồ Chí Minh có nguồn cội từ lịch sử tư tưởng và thực tiễn của dân tộc, mang dấu ấn thời đại và phẩm chất cá nhân cùng với quá trình tự rèn luyện, học hỏi vươn lên không ngừng của Người. Đó là sự kết hợp hài hòa giữa văn hóa ứng xử phương Đông, phương Tây, mà hạt nhân là mục đích vì nhân dân, dân tộc mình và nhân loại tiến bộ.

Đặc trưng cơ bản trong phong cách ứng xử Hồ Chí Minh là: Đối với nhân dân, ▶

▶ bạn bè, đồng chí, anh em thì tự nhiên, bình dị, cởi mở, chân tình, vừa chủ động linh hoạt lại vừa ân cần, tế nhị, bình dị, tự nhiên đến mức hồn nhiên, làm cho bất cứ ai được gặp Người đều thấy không khí chan hòa, ấm cúng, thoải mái, không cảm thấy sự cách biệt giữa lãnh tụ và quần chúng. Người luôn luôn thể hiện thái độ yêu thương, quý mến, trân trọng, khoan dung, khiêm nhường, độ lượng với con người. Chính vì vậy mà có sức cuốn hút, cảm hóa, cảm phục, ngưỡng mộ và thôi thúc mọi người hướng tới cái chân, thiện, mỹ trong cuộc sống và công tác.

Cách ứng xử của Người không chỉ dừng lại ở tình thương yêu và sự quan tâm dành cho các đối tượng trong giao tiếp, mà nó còn thể hiện thông qua sự nêu gương của Người. Người rất tin tưởng, quý trọng nhân dân nên trong giao tiếp ứng xử với họ, Hồ Chí Minh luôn nhắc nhở "Đối với tất cả mọi người trong các tầng lớp dân chúng, ta phải có một thái độ mềm dẻo, khôn khéo, biết nhân nhượng, biết trân trọng nhân cách của người ta".

Đối với tôn giáo, Người đánh giá cao và trân trọng sự đạo đức tốt đẹp của các tôn giáo, chỉ ra những giá trị tương đồng giữa đạo đức tôn giáo và đạo đức cộng sản qua cách nhìn nhận về những người đã sáng lập ra các tôn giáo.

Với phong cách ứng xử của mình, Chủ tịch Hồ Chí Minh đã quy tụ được các bậc yêu nước lão thành, nhiều trí thức lớn cũng sẵn sàng rời bỏ cuộc sống vinh hoa để phục vụ đất nước. Sau một buổi tiếp xúc, Người đã mời và thuyết phục được cụ Huỳnh Thúc Kháng ra đảm nhiệm việc nước; cụ Phan Kế

Toại, nguyên Khâm sai Bắc Kỳ, làm Phó Thủ tướng.

Mùa hè năm 1946, trên cương vị Chủ tịch nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, Người đã thực hiện chuyến thăm lịch sử tới nước Pháp nhằm hậu thuẫn cho Hội nghị Fontainebleau mưu cầu nền độc lập, thống nhất bền vững cho Việt Nam. Trước lúc rời nước Pháp, Hồ Chủ tịch đã mời một số trí thức tiêu biểu đến gặp. Người ôn tồn nói: "Bác sắp về nước. Các chú chuẩn bị để vài ngày nữa chúng ta lên đường. Các chú đã sẵn sàng chưa?". Một số trí thức người Việt đã thành danh ở Pháp gồm Trần Đại Nghĩa, Trần Hữu Tước, Võ Quý Huân... đã cùng Người về nước. Giáo sư Đặng Văn Ngữ, một tài năng mà người Pháp, người Nhật, người Mỹ đều muốn sử dụng, cảm phục và nghe theo tiếng gọi của Chủ tịch Hồ Chí Minh, đã từ Nhật Bản về nước tham gia kháng chiến năm 1949.

Về phong cách ứng xử của Chủ tịch Hồ Chí Minh, một phóng viên người Pháp nhận định: Mềm dẻo hay kiên quyết khi cần thiết nhưng bao giờ cũng tự chủ và vẫn giữ phong thái Việt Nam. Ông biết đương đầu với những biến động chính trị và lịch sử, đem cái sức tỏa sáng phi thường và vô hạn đức tính cao quý của Ông phục vụ sự nghiệp mà Ông là hiện thân. Như vậy, cái bất biến ở đây là tinh thần cách mạng, khoa học, phương pháp, quan điểm của chủ nghĩa Mác-Lênin, còn cái vạn biến là dùng tinh thần cũng như lập trường quan điểm, phương pháp đó để soi rọi vào thực tế, phân tích để nhận thức đúng thực tế, giải quyết những vấn đề mà thực tế đặt ra. Sự kết hợp hai vấn đề đó một cách hài hòa ở Hồ Chí Minh đã

đưa nghệ thuật ứng xử của Người lên tầm cao của nhân loại, đồng thời tạo nên dấu ấn riêng biệt trong văn hóa ứng xử Hồ Chí Minh.

Giáo dục văn hóa ứng xử cho sinh viên theo phong cách ứng xử của Hồ Chí Minh

Trong giai đoạn hiện nay, việc học tập, làm theo tấm gương đạo đức Hồ Chí Minh nói chung, trong đó có phong cách ứng xử của Người mang ý nghĩa thời sự sâu sắc. Học tập phong cách ứng xử của Chủ tịch Hồ Chí Minh, xây dựng cách ứng xử có văn hóa với nhân dân, bạn bè, đồng chí, anh em, xuất phát từ thái độ yêu thương, quý mến con người, trân trọng con người, khoan dung, khiêm nhường, độ lượng với con người để chúng ta có sự ứng xử tự nhiên, bình dị, cởi mở, chân tình.

Quá trình hội nhập quốc tế hiện nay làm cho xã hội chuyển biến không ngừng, đặc biệt là sự chuyển biến về bản sắc văn hóa dân tộc. Để đứng vững, mỗi người chúng ta cần phải thay đổi ngay tư duy nhận thức, trước hết là giới trẻ, sinh viên. Sinh viên là lực lượng đông đảo, có nền tảng tri thức vững vàng nên giữ vai trò to lớn trong sự nghiệp đổi mới của đất nước. Chính vì vai trò to lớn đó, một câu hỏi được đặt ra: Làm thế nào để quản lý một lực lượng hùng hậu khi xung quanh họ luôn đối mặt với nhiều luồng văn hóa ảo không kiểm soát, làm thay đổi hoàn toàn giá trị của con người thông qua cách ứng xử "cộc lốc" đến vô tình. Nó giống như con dao "hai lưỡi" giết người vô hình, biến những người thân yêu thành xa lạ, biến tình bạn tưởng chừng cao đẹp dần trở nên rạn nứt.

Sự nghiệp giáo dục là cả một quá trình lâu dài để rèn luyện, thay đổi cách nhìn tiêu

► cực của sinh viên thông qua việc ứng xử với thầy cô, bạn bè và mọi người xung quanh. Chính vì thế, bên cạnh việc giáo dục kiến thức thì các trường Đại học và Cao đẳng phải chăm lo công tác giáo dục văn hóa ứng xử, hướng đến sự hoàn thiện về cái đẹp, nhằm đào tạo những con người toàn diện cho xã hội.

Giáo dục văn hóa ứng xử trong xã hội hiện nay để từ đó nâng cao giáo dục văn hóa ứng xử là việc làm cần thiết và cấp bách. Vì giáo dục văn hóa ứng xử là một phần nội dung nằm trong giáo dục đạo đức, nhân cách con người nên nó là cả một quá trình linh hoạt, truyền đạt, cung cấp các tri thức, thông tin, kỹ năng, thói quen nhằm giúp sinh viên nâng cao nhận thức, sự hiểu biết, điều tiết cảm xúc bản thân, thay đổi hành vi theo hướng tốt đẹp hơn... từ đó định hướng những chuẩn mực, giá trị tốt đẹp trong văn hóa ứng xử, trong xã hội. Mặt khác, phải trang bị kiến thức, kỹ năng sống, giúp các sinh viên tự tin hội nhập vào cuộc sống văn minh, hiện đại. Vì vậy, việc giáo dục văn hóa ứng xử cho sinh viên như là thước đo giá trị bản chất của con người và luôn luôn đúng với mọi thời đại.

Sinh viên là lứa tuổi chưa thực sự chín chắn trong suy nghĩ, hành động, đặc biệt là trong việc tiếp thu, học hỏi những cái mới. Trong xu thế hội nhập thì việc tiếp thu các nền văn hóa khác nhau là điều không tránh khỏi, mà điển hình là văn hóa ứng xử. Với sự nhạy cảm, ham thích thú những điều mới lạ kết hợp với sự thiếu kinh nghiệm, sinh viên rất dễ tiếp nhận cả những nét văn hóa không phù hợp với chuẩn mực xã hội, với truyền thống tốt đẹp của dân tộc và không có lợi cho chính bản thân mình.

Những năm gần đây, hành vi ứng xử thiếu văn hóa của sinh viên ngày một tăng lên, thể hiện sự lệch chuẩn trong một bộ phận sinh viên - tầng lớp trí thức của xã hội. Tình trạng một số sinh viên có những biểu hiện thiếu văn hóa như: ứng xử thô lỗ với bạn bè trước mặt thầy cô; nói chuyện ngang hàng với thầy cô như bạn bè; vào lớp trễ mà vẫn đi ngang nhiên, vô tư, không hề xin phép; thiếu thái độ tôn trọng người khác khi bị nhắc nhở; dùng những đại từ nhân xưng như “nó, mày, thằng” để gọi một người nào đó mà bản thân không thích. Những thái độ trên không chỉ nằm trong phạm vi lớp, trường học mà còn lan rộng nhanh chóng trong cộng đồng mạng - văn hóa ảo - thế giới ảo. Những cái *like*, bình luận hay việc chia sẻ một cách thờ ơ, vô cảm trên mạng xã hội cũng đã phần nào phản ánh lên hệ lụy của sự suy thoái nghiêm trọng về bản sắc văn hóa, điển hình là văn hóa ứng xử giữa con người với nhau. Và đó là những trường hợp điển hình cho sự ứng xử thiếu văn hóa với người khác mà chúng tôi bắt gặp được của một số sinh viên hiện nay.

Những nguyên nhân khách quan: Gia đình là tế bào của xã hội, gia đình tốt thì xã hội mới tốt đẹp được. Thế mà gia đình trong xã hội ngày nay đã có những “lỗ hổng” rất lớn, hầu như người nào cũng quan niệm rằng “Việc ai nấy làm”: cha có việc cha, mẹ có việc mẹ, ai cũng phải vật lộn với cuộc sống, với đồng tiền. Chính vì thế, họ không có thời gian quan tâm đến con cái, xây dựng nếp sống gia đình văn hóa, đặc biệt là tình trạng cha mẹ thiếu văn hóa ứng xử trong giao tiếp hằng ngày.

Nhà trường hiện nay chỉ đề cao việc truyền thụ kiến

thức, đề cao “đào tạo nguồn để đáp ứng nhu cầu nhân lực của nền kinh tế thị trường”. Việc giáo dục văn hóa ứng xử cho người học hầu như không được thiết kế trong chương trình đào tạo. Vì vậy, bên cạnh việc cung cấp kiến thức thì nhà trường cần phải chú trọng bồi dưỡng cho người học những giá trị, chuẩn mực đạo đức của xã hội để họ trở thành những con người toàn diện, biết sống và biết tôn trọng người khác.

Truyền thông hiện nay phát triển nhanh như vũ bão, bên cạnh mặt tích cực đã để lại những mặt tiêu cực như thâm nhập vào sinh viên với những trang mạng thiếu lành mạnh, văn hóa ngoại lai... làm cho một số bộ phận sinh viên bị kích thích, lạm dụng, dẫn đến suy thoái về lối sống, ứng xử.

Nguyên nhân chủ quan: Bên cạnh những ưu điểm của sinh viên như năng động, sáng tạo, thích ứng nhanh... thì có vẻ như một số sinh viên thiếu kỹ năng cực kỳ quan trọng, là văn hóa ứng xử, giao tiếp. Sinh viên thiếu bản lĩnh, thiếu kỹ năng sống, thiếu ý thức trong lời nói, cử chỉ, hành động, chưa nhận thức được tầm quan trọng của văn hóa ứng xử chuẩn mực. Ngoài ra, phần lớn sinh viên sống xa gia đình nên thiếu sự kèm cặp, định hướng của bố mẹ. Cuộc sống xa nhà giúp sinh viên tự lập nhưng điều này ảnh hưởng không nhỏ đến văn hóa ứng xử của họ. Cuộc sống tự do là cơ hội để họ thể hiện mình nhưng một số bạn lại chọn cách thể hiện mình một cách lệch lạc như tụ tập bạn bè nhậu nhẹt, hút thuốc lá, nói tục, chửi thề và có những hành vi không phù hợp với thuần phong mỹ tục Việt Nam.

Trước thực trạng trên, tác giả đề xuất một số giải pháp sau đây nhằm góp phần giúp

▶ sinh viên tích cực phát huy văn hóa ứng xử một cách toàn diện nhất.

Thứ nhất, về phía gia đình, cha, mẹ, anh (chị) cần quan tâm đến con em mình nhiều hơn nữa để từ đó nhận thức và điều chỉnh sự biến đổi trong việc sử dụng các từ xưng hô, thái độ, hành vi giao tiếp đúng với chuẩn mực của người Việt Nam trong xã hội hiện nay. Cha, mẹ, anh chị cần làm gương cho con, em mình từ giao tiếp, ứng xử trong gia đình đến ngoài xã hội.

Thứ hai, về phía nhà trường, cần đổi mới nhiều hơn nữa cách giáo dục, giảng dạy cho sinh viên bắt đầu từ những điều thực tế, tình huống mang tính thời sự, các môn học thì tích hợp và lồng ghép giảng dạy về những chuẩn mực đạo đức cần thiết trong văn hóa ứng xử. Xây dựng những quy tắc, quy định về văn hóa ứng xử trong việc sử dụng các từ xưng hô và thái độ, hành vi ứng xử đúng chuẩn mực, đạo lý truyền thống dân tộc.

Phát động phong trào học tốt: đi đúng giờ, chuẩn bị, nghiên cứu tài liệu trước khi đến lớp, mặc đúng đồng phục, thực hiện giờ học, giờ thi nghiêm túc. Tổ chức những buổi nói chuyện, thảo luận chuyên đề, các cuộc thi về văn hóa ứng xử học đường. Mở các lớp tập huấn, bồi dưỡng về kỹ năng giao tiếp, trang bị kỹ năng mềm, kỹ năng giải quyết tình huống nhằm nâng cao văn hóa ứng xử cho sinh viên.

Đoàn Thanh niên phối hợp với các ban, ngành tổ chức những chuyến đi thực tế về những vùng miền khác nhau để thực hiện các công trình tình nguyện, từ đó giúp sinh viên trải nghiệm bản thân cũng như giao lưu, học hỏi. Nhà trường cần ban hành những quy định về văn

hóa học đường, trong đó không thể thiếu văn hóa giao tiếp, ứng xử để có sự ràng buộc nhất định về cách ứng xử của sinh viên.

Thứ ba, về phía xã hội, cần tạo dư luận lành mạnh ủng hộ hành vi, ứng xử văn hóa, lên án mạnh mẽ những hành vi ứng xử thiếu văn hóa, các hành vi lệch chuẩn. Xây dựng môi trường xã hội lành mạnh, tạo cơ hội lành mạnh cho sinh viên học tập và rèn luyện bản thân.

Thứ tư, về phía sinh viên, hình thành cho mình nhận thức, thái độ đúng đắn, từ đó nâng cao văn hóa ứng xử. Tích cực hưởng ứng lối sống lành mạnh, tham gia các hoạt động do lớp, trường và các cơ quan, đơn vị, đoàn thể tổ chức; không đứng ngoài các hoạt động tập thể như thảo luận, nói chuyện, một số cuộc thi tìm hiểu về văn hóa ứng xử do Trường, Khoa, Đoàn Thanh niên tổ chức.

Xã hội ngày càng văn minh, hiện đại thì những quy tắc, phong cách, thái độ giao tiếp, ứng xử có văn hóa ngày càng được thể hiện và phát huy. Những việc tưởng chừng như đơn giản ấy, thực ra lại rất quan trọng và mang lại một giá trị vô cùng to lớn. Đặc biệt là trong môi trường đại học - một trung tâm văn hóa - môi trường học tập và nghiên cứu khoa học lý tưởng cho sinh viên. Vì thế, sinh viên cần biết mình phải làm gì cho phù hợp với chuẩn mực xã hội, truyền thống đạo lý dân tộc, nhận thức đúng trong suy nghĩ cũng như hành động và phải chịu trách nhiệm trước việc mình làm - "Lời nói chẳng mất tiền mua, lựa lời mà nói cho vừa lòng nhau".

Phong cách ứng xử Hồ Chí Minh là tài sản tinh thần vô cùng to lớn của Đảng, của dân tộc, hướng mọi người đến với cuộc sống

chân, thiện, mỹ. Giá trị văn hóa ứng xử Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn sống mãi với thời gian, là hành trang quý giá cho các thế hệ người Việt Nam noi theo. Cho nên, để góp phần xây dựng một xã hội dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh trong nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, vấn đề văn hóa ứng xử của sinh viên hiện nay phải được xác lập trên cơ sở tôn trọng mối quan hệ bình đẳng giữa con người với con người. Không thể một lúc cải tạo được toàn bộ con người trong xã hội nhưng chúng ta có thể tu dưỡng từng bước gạt bỏ những thói xấu của cá nhân và sự tu dưỡng ấy phải bắt đầu từ môi trường giáo dục mà cá thể là tầng lớp trí thức trẻ, sinh viên Việt Nam. ■

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Lê Thị Bùng (1997), *Tâm lý học ứng xử*, Nxb. Giáo dục, Hà Nội.
- [2]. Đoàn Văn Chúc (1997), *Văn hóa học*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
- [3]. Phạm Vũ Dũng (1996), *Văn hóa giao tiếp*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
- [4]. Phạm Văn Đông (1990), *Hồ Chí Minh - một con người, một dân tộc, một thời đại, một sự thật*, Nxb Sự thật, Hà Nội.
- [5]. Phạm Minh Hạc (Chủ biên, 1998), *Văn hóa và giáo dục, giáo dục và văn hóa*, Nxb. Giáo dục, Hà Nội.
- [6]. Tư tưởng Hồ Chí Minh (1995), *Nxb Chính trị Quốc gia*, Hà Nội.
- [7]. Phạm Minh Thảo (2000), *Nghệ thuật ứng xử của người Việt*, Nxb. Văn hóa Thông tin, Hà Nội.
- [8]. Nguyễn Thanh Tuấn (2008), *Văn hóa ứng xử Việt Nam hiện nay*, Nxb. Từ điển Bách khoa và Viện Văn hóa.